

Estók József

A magyar börtönügy arcképcsarnoka

Balla Károly
(1792 – 1873)

„A büntetőtörvények czélszerűségétől függ a polgári személyek s vagyonok bátorsága, de a büntetési eszközök és eszközlők minőségétől a büntetések sikere.”

(Balla Károly)

Jogász, Pest megyei várkapitány, író, költő, publicista, az első magyar időjós, meteorológiai író, a MTA levelező tagja. Wesselényi Miklós, Kazinczy Ferenc, Arany János, Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály, Szalay László, Mikszáth Kálmán barátja. 1841-ben megjelent börtönügyi munkája - „Vélemény a büntetésmód javítása iránt” - a reformkor fogházjavító mozgalmának egyik legjelesebb szellemi terméke.

Balla Károly 1792. április 2-án született Nagykőrösön nemesi szülők gyermekeként. (A nemesi címet Mária Terézia adományozta nagyapjának, Balla Gergelynek 1759-ben.) Felmenői, rokonai közül többen jelentős életutat futottak be. Nemesi címet elnyerő nagyapja, Balla Gergely jogász, krónikaíró, előbb Nagykőrös jegyzője, majd bírása volt, és megírta a város történetét. Apja, Balla Zsigmond középbirtokos. Unokabátyja, Balla Antal mérnök több vármegye, város, folyó vízrajzi és hajózási térképének, illetve a Duna-Tisza- és más csatornák terveit készítette el. Unokahúga, Balla Margit festőművész volt. A ma is élő utolsó, a Balla nevet viselő leszármazottja Balla Mária, aki nagy gondossággal és szeretettel ápolja a család, de különösen ükapja emlékeit.

Balla Károly az elemi iskolai és a gimnáziumi tanulmányait szülővárosában fejezte be. Jogot 1810-től a pesti egyetemen tanult.

1813-tól a királyi táblánál jegyzősödik, 1814-től Pest megye hivatalánál dolgozik különböző munkakörökben, és tiszteletbeli esküdtté nevezik ki. 1818-tól 1846-ig Pest-Pilis-Solt vármegye várkapitányaként tevékenykedett. Az 1818-ban, a kapitánnyá választásával egy időben Nógrád és Torna megyében is táblabírói címet kapott.

Mindemellett kiemelkedő közéleti tevékenységet is végzett. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a nemzeti identitást jelképező Nemzeti Színház építéskor. *„Balla Károly is tanácskozott, lelkesedett a többi nemes úrral. Ő is talicskázta a téglát, hordta vödörrel a maltert...”* – írták róla egy visszaemlékezésben.¹ Hivatalnokként

¹ Vay Sándor: Az első magyar időjós. Pesti Hírlap, 1910. május 1.

azonban ennél lényegesen többet tett: „... a vármegyei kapitányé volt a gondolat, a rabok heverő erejét felhasználni a Nemzeti Színház építése körül. Hordták is a meszet és homokot s kaparták a habarcsot, hogy segítsenek fölzsabadítani egy másik rabot, akit lefogott a pest-budai némettség: a magyar színművészetet.”²

Az 1838-as pesti nagy árvíz idején Wesselényi Miklóssal részt vesz a mentési munkákban. Ekkor nemcsak bátorságból, hanem felebaráti szeretetből is jelesre vizsgázik. „Élet- és vagyonmentő tetteit nem hirdeté ugyan költő, mint az »árvízi hajósét«, de annál hangosabban zengett róla bátorságba helyezett, nyugalomba terelt sok szegény, küzködő család.”³

A rabokat is bevonja szerencsétlenül járt embertársai megsegítésébe, a fagyoskodóknak ruhát vitet, az éhezőknek ennivalót adat, a szerencsétlenül jártak értékesebb holmijait biztonságba helyezteteti. „S akadt könnyörülő rab-asszony is nem egy, aki a hűléstől és ijedségtől lázas anyák apróságait hűségesen ápolta. Mert, hogy mindannyian szerették az emberséges kapitányt.”⁴

Fiatalon elkötelezi magát az irodalom mellett, versei már 1817-ben napvilágot láttak, és különböző gyűjteményekben jelentek meg. Első önálló verses kötete 1825-ben „Zsebtükör” címen jelent meg, regéit – „Hős regék a magyar előidőből” címmel – pedig 1826-ban adták ki. Költői munkásságáról, Kazinczy Ferenc, a jó barát – aki, ha Pesten járt, mindig a Balla-rezidencián szállt meg – így írt: „Csodálom dolgozásod könnyűségét, lelkednek teremtő erejét, s ha Himfy volnék, kevélykedném, hogy ily lelkes követő lépdél nyomdokomban. Az egek tartásák meg életedet, egészségedet s adjanak erőt újabb meg újabb fényt vonni nevedre.”⁵

Balla Károly rendkívül széles látókörű, olvasott ember volt. Magas fokú műveltségét bizonyítja az is, hogy a tudomány szinte valamennyi ágával foglalkozott, különösen érdekelték a jogi, földrajzi, ipari, gazdálkodási, nemzetgazdasági és kereskedelmi kérdések, de szívéhez legközelebb a légköri jelenségek és az időjárás vizsgálatával foglalkozó tudományág, a meteorológia állt.

² Egy magyar időjós, Balla Károly 100-ik születésnapjához. Fővárosi Lapok, 1892. április 1.

³ Egy magyar időjós...

⁴ Galgóczy Károly: Emlékszó Balla Károly levelező tag felett. Bp., MTA Könyvkiadó Hiv. 1879.

⁵ Ua.

Nevéhez kötődik a „*Kémlő*” című gazdasági, ipari és kereskedelmi szaklap szerkesztése és kiadása 1836-ban és 1837-ben. (A lapot – amíg az megjelent – ingyen küldte meg barátainak, illetve az iparral és a gazdálkodással foglalkozók körének.) Az 1840-es évek elején a szarvasi fiók-gazdasági egyesület elnöki tisztségét töltötte be.

Várkapitányi munkakörénél fogva kiemelt feladata volt a börtönök felügyelete, jól ismerte a börtönök világát, az így szerzett tapasztalatit felhasználva írja meg a „*Vélemény a büntetés mód javítása iránt*” című dolgozatát, amit 1841-ben könyv alakban is kiadnak. Művében – melyet az alábbiakban részletesebben is ismertetek – a hazai és a nemzetközi börtönviszonyok, a büntető igazságszolgáltatási rendszer áttekintése kapcsán nem csak kritikai véleményének ad hangot, hanem javaslatokat fogalmaz meg a börtönbüntetések feltételeinek javítására és szabályozására is.

Kiemelkedő irodalmi munkásságával, szaktanulmányjaival kiérdemelte, hogy a magyar tudós társaság tagja legyen: a Magyar Tudományos Akadémia 1839. november 23-án levelező tagjává választotta.

A meteorológiával foglalkozó művét azonban az ismételt átdolgozás után sem adta ki az Akadémia. Annak ellenére sem, hogy a légköri-időjárás eseményekkel kapcsolatos előrejelzéseit, számításait az időjárás a gyakorlatban is visszaigazolta, sőt e területen komoly nemzetközi elismertséget vívott ki magának. Több mint negyedévszázadon keresztül – nem csak szűkebb környezetére, hanem az egész planétára kiterjesztve – óramű pontossággal gyűjtötte az időjárási és légköri adatokat. Tapasztalatait rendszeresen lejegyezte, elemezte, értékelte; időjárás előrejelzéseire Magyarország határain túl is felfigyeltek. Levelezett a legkülönbözőbb európai országokban élő, illetve a tengeren túli tudósokkal, a magyar tudomány fellegvárát azonban – ezen a területen – haláláig nem sikerült maga mellé állítania.

Az árvízi mentés során erősen megfázott, ettől kezdve hallása fokozatosan romlott. 1846-ban betegsége miatt lemond állásáról, nyugállományba vonul, leköltözik pótharaszti birtokára, és gazdálkodni kezd.

Nagykőrös városától – 32 évre – bérbe vesz egy kb. 1 200 holdnyi futóhomokos, Pótharaszt környékén található területet, ahová szőlőt és erdőt telepít, megfogva azzal a homokot. Munkájának eredménye példaértékű, sikerült megmutatnia a világnak, hogy milyen módon lehet a „sivatagból oázist csinálni”.

Betegségének súlyosbodása miatt egyre inkább visszavonul, mellőzni kénytelen a társasági életet, de annál több időt szentel csillagászati, meteorológiai megfigyeléseinek. A nyugodt, csöndes, kiegyensúlyozott élet utáni vágya ellenére sem adta fel az emberek javítása iránti céljait: „... börtönviselt embereket fogadott föl szolgálatba, vagy taníttatta mesterségre. Könyvekből olvasott fel, erkölcsi tanításokat tartott nekik, úgy hogy temérdek olyan embert tett a társadalom tisztességes tagjává, akit ifjúkorában Pest vármegyének... buckáiban űzött vad módjára kergetett perzekutor, komisszárius, pandur és zsandárok serege.”⁶

BALLA KÁROLY

vészt aranyba foglaltatott volna. Így is erején belül tett, áldozott minden szép, nemes eszméért, kulturális célért” – írja Vay Sándor⁸.

A szabadságharc bukása után valóságos menedékhelyé vált Balla Károly pótharaszti birtoka, számos bujdosó talált ott menedéket, többek között Vörösmarty Mihály is, aki – Vadász Miklós álnéven – meglehetősen hosszú ideig élvezte Balla gondoskodó vendégszeretetét. „A világosi fegyver-letétel után csapat csapatot ért Balla Károlynál. A sok menekülő csakis a pusztákon keresztül bujdosott. S mind a hányat: tele űst, tele hordó, tele szív fogadta.”⁹

* * *

Visszatérve Balla Károly „Vélemény a büntetésmód javítása iránt” című tanulmányára: szükségesnek érzem, hogy részletesebben bemutassam azt, mivel kevésbé ismert, és a reformkor hasonló börtönügyi munkái közül is kiemelkedik azzal, hogy a terület problémáira a gyakorlati életben is használható válaszokat ad.

⁶ Vay Sándor i. m.

⁷ Vasárnapi Újság, XX. évfolyam, 23. szám, 1873. június 8.

⁸ Vay Sándor i. m.

⁹ Egy magyar időjós...

A mű akkor született meg, amikor „Nyugat-Európában csakúgy, mint hazánkban a szabadságot és emberi méltóságot zászlajukra tűző szabadelvűek egyik célpontja... a feudális tömlőc lett. A börtönügyi tudományosság, a fogházjavítás első hazai kibontakozását, a múlt század 30-as éveiben fiatal politikusok, mint Eötvös József, Szemere Bertalan, Kossuth Lajos és liberális gondolkodók, mint Balla Károly, Bölöni Farkas Sándor, Lukács Móricz karolták fel támogatónak.”¹⁰

A tanulmány két részből áll. Az első rész büntetőjogi, büntetésiskizabási, büntetés-végrehajtási, illetve bűnmegelőzési kérdésekkel foglalkozik. A második rész a börtönök építésére, a börtönviszonyok javítására és egy – virtuális – 700 fő befogadóképességű börtön működtetésének feltételrendszerére fogalmaz meg javaslatokat.

Az első részben a szerző elemzi, értékeli a büntetési módokat, formákat és rendszereket a kezdetektől egészen a „penitenciárius magánrendszerig”, illetve a „hallgatási rendszerig”, Balla egyébként a „magánrendszer” mellett tette le a voksát.

A bűn és a büntetés viszonyának tárgyalása a büntetőjogtanban fogalmazódik meg. A büntetőjog feladatának Balla Károly az „óvás”-t és az „orvoslás”-t tartja. Szerinte a büntetés „... azon kényszerítés, melly által a' társulat, törvényszegő tagjait, fő célja elérésének óvási és orvoslási szükségeihez képest érzékenyen és példásan szenvedteteti.”¹¹ A büntetés céljának elérésére alkalmas eszköznek tartja az elkülönítést, a „szenvetdetést” és a jutalmazást. Részletesen foglalkozik a rabok ösztönzésének három formájával: az anyagi ösztönzéssel, vagy munkabérrrel, az erkölcsi és a lelki ösztönzéssel. A korábbi büntetési rendszerekkel és felfogásokkal ellentétben a büntetés mellett szükségesnek tartja jutalmazások alkalmazását is. Véleménye szerint a „... a' bűnös jutalmazása épen olly szükséges, mint szenvedtetése; mert egyoldalúlag büntetni ellenkezik a' Státus fő céljával sőt magáival az emberi természettel.”¹²

A szerző külön kitér a fegyőrök erkölcsi hibáinak következményeire, amikor azt írja, hogy „Jaj azon társulat törekedéseinek, hol a' börtöni felvigyázat minden taggal nem a legtisztább erkölcs képviselőji.”¹³

A rabok oktatását különösen az analfabétáknál tartja égetően szükségesnek. Álláspontja szerint az olvasás, számolás, írás elsajátítását e kör részére kötelezővé kell tenni, a tanulás nem függhet az egyén akaratától, mert csak erre lehet építeni a következő lépésben a rabok munkára oktatását.

A szakoktatás keretében olyan szakmák elsajátíttatása a cél, amit a rabok könnyen meg tanulhatnak, és a szabad életben is hasznosítani tudnak. Ugyanakkor Balla Károly figyelmeztet arra is, hogy a börtön sajátos viszonyai csak olyan

¹⁰ Kabódi Csaba – Lőrincz József – Mezey Barna: Büntetéstan alapfogalmak. Bp., Rejtjel Kiadó, 2005. 128.

¹¹ Balla Károly: Vélemény a büntetésmód javítása iránt. Pest, Trattner-Károlyi, 1841. 16.

¹² Uo. 34.

¹³ Uo. 41.

szakmák oktatását teszik lehetővé, amelyek nem járnak túlzottan nagy zajjal, mint pl. a szabó, a cipész, a csizmadia, a kefekötő mesterség. Ezeken kívül a rövid büntetési időt töltők részére, olyan egyszerű munkák betanítását javasolja, amit pillanatok alatt el lehet sajátítani, mint a szalmakalap-készítés vagy a fonás gyapjúból, kenderből. Azt teljesen természetesnek gondolja, hogy a rabok munkájuk ellentételezéseként bért kapjanak. Ezt több szempontból is célszerűnek tartja, mert az ösztönzőleg hathat a nagyobb teljesítmény és a jobb minőség elérésére, továbbá, ha a börtön által nyújtott szolgáltatásért fizetni kell, akkor azt van miből levonni, illetve nagyon fontos, hogy a rab a szabadulásakor rendelkezzen valamennyi pénzzel. (Abban a kérdésben, hogy a rab fizessen-e, vagy sem a börtön szolgáltatásaiért, nem foglal egyértelműen állást: mind a két megoldást elfogadhatónak tartja.)

Dolgozatában a szerző foglalkozik a büntetés várható sikerességével is, amiről az a véleménye, hogy a szabadság megvonása, a börtönök siralmas állapota a folytonos „szenvedtetés” iszonyú következményével jár, így a büntetés eredményességét nem fogja befolyásolni a „pálca- és korbácsbüntetés” – általa javasolt – elhagyása.¹⁴

Balla Károly – a magyar börtönök száma, állapota miatt – szükségesnek tartja új intézetek építését. Álláspontja szerint az építendő börtönöknek a következő főbb kritériumoknak kell megfelelniük: „A' börtön kívánatai 1. bátorság, 2. egészség, és 3. célszerű alkalmas szerkezet.”¹⁵ Azaz a börtön legyen biztonságos, a fogvatartás során maradéktalanul feleljen meg – az elhelyezés, az ellátás, a munkáltatás, a tiszta levegő (szükség esetén a fűtés) biztosításával, a betegekről való gondoskodással stb. – az egészségügyi elvárásoknak, illetve, hogy a börtön személyzete feladatát maradéktalan teljesíthesse, valamint a börtön épülete legyen könnyen áttekinthető, jól ellenőrizhető és megközelíthető.

Szerinte ezeknek az elvárásoknak nem felelnek meg a modern intézményeknek kikiáltott, philadelphiai mintára épített „széltátó” vagy „küllő” (mai elnevezéssel csillag- rendszerű) börtönök, mert az építészeti megoldásuk: a magas ketős kerítés, a küllő ágai miatt rossz a szellőzésük, továbbá a szembenéző ablakok lehetővé teszik, hogy a rabok egymással verbális és a vizuális kapcsolat létesítsenek, ezáltal csorbul a büntetéssel kapcsolatban az az elvárás, hogy a „rabok sem szóval, sem jellel ne közöljék egymás gondolatait”¹⁶

Várkapitányként a saját tapasztalataiból tudta, hogy a börtönök biztonsága nem bízható csak az örökre – „...a' mit épület által meg lehet őrizni, ne bizzuk azt gyarló örökre...”¹⁷ –, úgy vélte, hogy amit a biztonság érdekében építészetiileg meg lehet tenni, azt célszerű a tervezési és kivitelezési munkák során figyelembe venni.

¹⁴ Uo. 29.

¹⁵ Uo. 132.

¹⁶ Uo. 133.

¹⁷ Uo. 133.

Balla Károly nem volt sem építész, sem műszaki szakember, de mégis szakzerű tervdokumentációval állt elő, amelyik – ahogy ő nevezte – „*a legegyszerűbb magyar terv*”, és amelyik „...*sem angol sem északamerikai mintára nem készült, 's egyedül a' természet és tapasztalás útmutatásának köszöni létélét*”.¹⁸ A terv előterjesztése kapcsán azt is hozzáfűzte, hogy „*E börtönterv nem tökéletes ugyan, de annyiban célszerű, mennyiben minden kívánatai a' börtönnek lehetőségig bene foglaltatnak.*”¹⁹ Az épület rajzaihoz mérnöki precizitással kimunkált műszaki leírást készített, amely tartalmazza a kerítések és az épület külső-belső méreteit, a vízhálózat kiépítésének módját, a kapukkal, a rácsokkal, a zárakkal, az ajtóveretekkel, az ellenőrző nyílásokkal, a nyílászárókkal kapcsolatos kívánalmakat, illetve a kilátás megakadályozó „*rostélyzat*” felszerelésének helyét és szükségességét. A szobákba rögzített fekhelyeket, vízcsapot és árnyékszékert tervezett. Az épület fűtését – tervében – légfűtéssel oldotta meg, ehhez a pincében lévő kemencék szolgáltatották a meleget. A légcserét, a szellőztetést a fűtési rendszertől függetlenül „*lég húzó kéménnyel*” biztosította.

Volt ötlete, elképzelése az építési költségek biztosítására, előteremtésére is. Balla úgy vélte, hogy a megyei intézetek beruházási költségeit a megyéknek, míg a kerületiekét az országnak, vagy a kerületnek (régióknak) kell állnia. Álláspontja szerint az adott régió belül a költségek két forrásból fedezhetők: „...*a' börtönköltség, minden rendű polgár személyét egyformán, vagyonát pedig ennek értékéhez képest törvény által szabandó arányban illesse.*”²⁰ Véleménye szerint tehát, mivel a személyes biztonság mindenkit azonos módon érint, ezért a költség is azonos mértékben terhel mindenkit, ugyanakkor a vagyoni védelem költségét a tulajdonosoknak a tulajdoni hányaduk arányába kell viselniük.

Balla Károly a kerületi börtönök építésének sorrendjére is javaslatot tesz. Szerinte elodázhatatlan a legnagyobb központi börtön felépítése Pesten, illetve Aradon egy hasonló intézetet kell létrehozni, ezt követően Zalaegerszegen, Miskolcon, Nyitrán, Nagyváradon, Szatmárnémetiben és Zomboron szükséges sürgősen kerületi börtönöket építeni.

A kerületi börtönökben csak az egy évre, vagy az ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt elhelyezését tartja indokoltnak, ahol „*okos és tapasztalt rabászok és szemes rab örök*”²¹ dolgoznak.

Mint azt már jeleztem: kidolgozta egy 700 fő befogadóképességű kerületi börtön működtetéséhez a szükséges személyzet összetételének, anyagi javadalmazásának és az intézet egy éves működési költségének terveit, illetve javaslatot tett a terv megvalósítására.

¹⁸ Uo. 135.

¹⁹ Uo. 135.

²⁰ Uo. 185.

²¹ Uo. 157.

Röviden, tömören írja le – ahogy egy szabályzattervezetben illik – a kerületi börtön személyzetének feladatait, kötelezettségeit, a rabok befogadásának folyamatát, a különböző nyilvántartások vezetését, a vezetésére kötelezettek körét, a befogadottak eligazításával, felszerelésével kapcsolatos feladatokat.

A fenti körből – terjedelmi okok miatt – csak a személyzet létszámára, feladataira vonatkozó javaslatok részletesebb ismertetésére van lehetőségem.

A börtön vezetője a „börtönész”, akit a törvényhatósági (bíróági) elnök nevez ki. *„A börtönész választója 's bírája csak maga a törvényhatóság lehet, de ellenőrködéskül mellé rendelt tagjai soha sem... az ellenőröknek felvilágosítást ugyan köteles adni, de felelni arrul mit tett soha sem; különben ama viszály következne, hogy a' börtönész azon ellenőröktől függjön, kiknek nevezetők már magában sem ad semmi felsőbbiséget. 'S vajmi keserves lenne az, ha az ellenőr érne többet a börtönésznél: 's még keservesb, ha olyan ember tanácsát kellene követni, kinek talán tanácsra van szüksége. Ezt valóban egy valamire való börtönész sem szenvedné. A' honnan ő egyenesen a' törvényhatóságtól függ, és számadásait a' törvényhatóságnak közvetlen maga is adja be.”*²² Felelős a rabokkal kapcsolatos bánásmódot, a teljes börtön személyzetért, azok felvételéért, elbocsájtásáért, minden felügyelő betanításáért, köteleességük teljesítésének megköveteléséért, a zárkák négy napenkénti ellenőrzéséért. Csak a törvényhatósági elnök engedélyével hagyhatja el szolgálati helyét. A börtönbe az ellenőrökön, az orvoson, a lelkészen kívül senkit nem engedhet be. A legkisebb ajándék elfogadása esetén is a hivatalától megfosztják, és büntető eljárást indítanak ellene. A „börtönész segéd” helyettesíti a börtönészt, feladata ennek megfelelő.

A „rabászok” (akikből Balla Károly 60 rabonként 1 főt javasol) – mai fogalmaink szerint – egyszerre biztonsági tisztek és nevelők. A kötelező elvárás velük szemben, hogy valamilyen szakmával rendelkezzenek. Naponta ellenőrzik a szobákat, biztonsági ellenőrzést tartanak (ajtók, ablakok, rácsok stb.), a rabok munkáltatása során átveszik az elkészült termékeket, kiosztják az új termékek alapanyagait. A rabász végzi az étel- és a kenyérosztást – csak a kiszabott mértéket oszthatja ki –, és feladatát másra nem ruházhatja át. Este ismét ellenőrzést tart, és jelentést tesz a börtönésznek. Feladatát képezi még a rabok mesterségre oktatása, illetve az orvos és a lelkész látogatásának személyes biztosítása. A legkisebb ajándék elfogadása esetén is a legkeményebb büntetéssel sújtják.

A „kápplár” a rabőrök irányítását végzi. Felel az udvarokért, köteles naponta ellenőrizni a kerítéseket, és az azon lévő csengők működőképességét, felügyeli a fa kiosztását.

A „rabőrök” létszáma 8 fő, ha a megyei intézet is a kerületihez tartozik: 10 fő. Éjjel-nappal egy fő teljesít szolgálatot a börtönfolyosókon, aki járkál, figyel, hallgatózik, probléma esetén csenget. Éjjel az udvarokon is felállítanak egy őrt. A rabőrök engedély nélkül szolgálati helyüket nem hagyhatják el.

A „kapus” csak a személyzetet engedheti be, más személyeket csak a börtönész, vagy helyettese engedélyével.

²² Uo. 157-158.

A „*rabnők felvigyázója*”, más néven a „*börtönészi segédnő*” a börtönparancsnok helyettese, „*a’ rabnők osztályáról gondoskodik, ‘s ha a’ rabnők száma több 30 számnál, egy szolgálóval ellátva a’ börtönésztől vett rendeléseket tellyesíti, ‘s naponkint reggel, délben, és este meglátogat minden szobát...*”²³

Balla Károly meglehetősen nagy terjedelemben foglalkozik még művében a bűnmegelőzési kérdések kapcsán a csavargó, léha életet élő, de közmunkára alkalmas személyek helyzetének értékelésével, és az ebből fakadó problémák megoldásának országos és lokális feladataival.

A tanulmány az adott kor, a reformkor börtönügyi munkái közül is kiemelkedik hiányt pótló voltával, gyakorlatias nézőpontjával és – nem utolsó sorban – előremutató, cselekvésre ösztönző nézeteivel. Feltehetően Balla Károly „*Vélemény a büntetésmód javítása iránt*” című könyve is hozzájárult ahhoz, hogy néhány évtizeddel a mű megjelenése után megszülethessen a Csemegi kódex, és máig nem tapasztalt börtönügyi reform kezdődjön meg hazánkban.

* * *

Balla Károly 1873. május 16-án hunyt el, pótharaszti birtokán, az általa épített major mögötti dombon helyezték örök nyugalomra. Emlékét őrzik nemcsak a későbbi leszármazottak, hanem szülővárosa, Nagykőrös és a csévharaszi „*Balla Károly Általános Iskola*” is, amelynek aulájában mellszobra áll.

(Balla Károly fényképét és az őt ábrázoló festmény fotóját – az eredeti festmény a nagykőrösi Arany János Múzeumban található – Balla Mária, Balla Károly utolsó élő leszármazottja bocsátotta a rendelkezésemre. A Balla Károlyról készült rajz a Vasárnapi Újság 1873. június 8-i számában jelent meg. A síremlékről készült felvételt Bárányné Billinger Erzsébet, Csévharaszi község jegyzője készítette.)

²³ Uo. 160.

Irodalom

Ádám Gerzson: Nagykőrösi Athenas. Nagykőrös, Ottinger-nyomda, 1904.

Balla Károly: Vélemény a büntetésmód javítása iránt. Pest, Trattner-Károlyi, 1841.

Balla Mária: Adatok a Balla-család történetéhez. A Balla-család családfája. Pécel. Kézirat.

Egy magyar időjós, Balla Károly 100-ik születésnapjához. Fővárosi Lapok, 1892. április 1.

Galgóczy Károly: Emlékbeszéd Balla Károly levelező tag felett. Bp., MTA Könyvkiadó Hiv. 1879.

Kabódi Csaba – Lőrincz József – Mezey Barna: Büntetéstani alapfogalmak. Bp., Rejtjel Kiadó, 2005.

Schäffer Erzsébet: „Ükapám, a vármegyei kapitány”. Egy történész mecénás nagymama naplójából. Nők Lapja.

Törös László: Balla Gergely Nagykőrösi krónikája. Nagykőrös, 1970.

Új Magyar Életrajzi Lexikon. I. kötet. A – Cs. Főszerk. Markó László. Bp., Magyar Könyvklub, 2001.

Vasárnapi Újság, XX. évfolyam, 23. szám, 1873. június 8.

Vay Sándor: Az első magyar időjós. Pesti Hírlap, 1910. május 1.

Wikipédia: Balla Antal; Balla Károly